

emelő feladatot vállalni.“ — Az új egyetemi rendelet a kötelező óralátogatásokon kívül legalább 24 hetet ír elő egy akadémiai évre, nagy súlyt helyez a gyakorlati részre, a professzoroknak személyesen kell vezetniök ezeket az órákat s felügyelniök az asszisztensek munkájára. „A gyakorlati munkák készítenek elő s bátorítanak az önálló tudományos kutató-munkára“ — magyarázza előírását a törvénytervezet. Gyorsítják még az egyetemi élet revízióját a vallásos és nemzeti, hazafias összejövetelek, előadások, stb.

Igy halad előre az iskola benső reformja, „ami túl van a betűkön.“ Ezek a célok: az olasz iskolák *egységes* mederbe terelése, az *összefüggések* felismerése, *közeledés az élethez, a gyakorlathoz, a családhoz, az egyénhez.* Elvontságok, általánosságok s merevségek helyett a *rugalmasság, a palóság, az élet* a jelszó. „La Scuola é in piedi, la Scuola é armata nello spirito.“ (G. Bottai.).

Tóth Ervin dr.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

Magyar nyelv.

Petőfi: Kutyakaparó.

III. osztály.

Óravázlat.

I. Számonkérés.

1. A meghatalmazás.
2. Helyesírás-gyakorlás: a *kezd, hord, mond* ige múlt ideje.

II. Ráhangolás.

Petőfi, az Alföld költője. A Kutyakaparó-csárda.

III. Célkitűzés.

Petőfi *Kutyakaparó* c. költeménye.

IV. Tárgyalás.

1. A költemény bemutatása.
2. Másodszori olvastatás és megbeszélés:
 - a) a költemény szerkezete, hangulata;
 - b) az első rész (1—9. szakasz) olvasása, tartalmi megbeszélése, szépségeinek tudatosítása;
 - c) a második rész (9—12. szakasz) olvasása, tartalmi tárgyalása, szépségeinek éreztetése.

3. A költemény versalakja.

7. Összefoglalás.

Házi írásbeli feladat: Ismert csárda, tanya, vagy más épület szemléletes leírása.

Tanítás.

I. Számonkérés.

1. Miről kell ma beszámolnotok, S.? (A meghatalmazásról.) Hadd nézzem meg munkáitokat! [Az írásbeli feladatok megtekintése.] Hallgassuk meg P. munkáját!

Meghatalmazás.

Ezennel meghatalmazom Kádár Pál urat, hogy Ábrahám József úr szegedi műszerésznél javítás céljából lévő Adler márkájú kerékpáromat helyettem átvehesse.

Szeged, 1941. április 19-én.

Pintér Károly.

Valóban olyan ügyről van-e itt szó, amely meghatalmazás kiállítását teszi szükségessé, G.? (Igen. A műszerész nem adná ki e nélkül a kerékpárt. A meghatalmazás a maga igazolására szolgál.) Megtaláljuk-e P. írásában a meghatalmazás kellékeit, K.? (Megtaláljuk benne; mégpedig: a cím, a meghatalmazott személy neve, a megbízás megnevezése, a keltezés és az aláírás.) Hány személy szerepel a meghatalmazásban, N.? (Három: 1. a meghatalmazó, 2. a meghatalmazott, 3. akinél a megbízást el kell intézni.) Ki írja alá a meghatalmazást? (A meghatalmazó. Tanúkkal is lehet aláíratni. P. meghatalmazásában nincsenek tanúk.) Miért nem szerepeltettél tanúkat? (Mert a műszeréssel ismeretségben vagyok, írásomat ismeri, ezért fölöslegesek a tanúk.) Helyes. Hogyan írtad a *szegedi* szót? (Kis kezdőbetűvel, mert melléknév.) Az *Adler* szót? (Nagy kezdőbetűvel, mert az a gyártmány tulajdonneve.)

Lássuk, hogyan dolgozott B.?

Meghatalmazás,

Ezennel meghatalmazom Kertész Sándor urat, hogy Forgó László úrtól 350.— P, azaz Háromszázötven pengő követelésemet részemre átvegye.

Szeged, 1941. április 19-én.

Előttünk:

Fehér Gábor

Nyári Károly

Badényi János

Jól választotta-e meg B. a tárgyat, H.? (Jól választotta meg, mert ilyen ügyben írásbeli meghatalmazás szükséges.)

Helyesen megszerkesztett meghatalmazás ez, D.? (Kifogástalan meghatalmazás, mert megtaláljuk benne az összes kellékeket; ezek: a cím, a meghatalmazott megnevezése, a megbízás megjelölése, a keltezés, a meghatalmazó és két tanú aláírása.) Hogyan írtad a keltezést? (Szeged, vessző, 1941., pont, április 19, kötőjel, -én, pont.) Jól van.

Vizsgáljuk még meg K. munkáját!

Meghatalmazás.

Ezennel meghatalmazom Kovács Béla házmestert, hogy a nemvre érkező postai küldeményeket helyettem átvehesse.

Szeged, 1941. ápr. 19.

Virág Antal

Kőhalmi György

Nagy Bálint

tanú

Mit szólsz ehhez, L.? (K. jól választotta meg a tárgyat, és kifogástalanul írta meg a feladatot, a meghatalmazás minden kellékét megtaláljuk benne.)

Miről írt F.? (A vincellér adjon ki szatymazi pincéből 5 hl rizlinget egy kocsmárosnak.) S.! (A házmester vegye fel a lakóktól a lakbért.) T.! (A meghatalmazott hozza el aranyórámát az órától.)

Mikor állítunk ki meghatalmazást, D.? (—) Melyek a meghatalmazás kellékei, G.? (—) Mi a meghatalmazás, N.? (—) Még egyszer, S.! (—)

2. Helyesírás következik. A táblához megy K.! Irjuk: *Szorgalmasan megkezdtük a munkát.* Ismertesd a helyesírást, L.! (Ez kijelentő mondat, ezért pontot írunk a végére. *Szorgalmasan*: két *s*-sel ejtjük, de eggyel írjuk, mert a tő: *szorgalmas*, a rag: *-an*, nem pedig *-san*. *Megkezdtük*: mult idejű *d* tövű ige, úgy ejtjük: *kesztük*, de úgy írjuk: *kezd-tük*, a *meg* igekötő közvetlenül az ige előtt áll, tehát egybeírjuk. *Munkát*: a tárgy ragja egy *-t.*) *Kihordtuk a virágcserepeket.* Z.! (A kijelentő mondat végére pontot írunk. *Kihordtuk*: mult idejű *d*-tövű ige, úgy ejtjük: *hortuk*, de úgy írjuk: *hord-tuk*, a *ki* igekötő az ige előtt áll, ilyenkor összeírjuk. *Virágcserepeket*: összetett szó, más a *virág*, más a *cserép*, más a *virágcserep*, a tárgy ragja egy *-t.*) *Mondták-e, hogy vigyázzunk?* S.! (Ez összetett mondat: *Mondták-e*, vessző, *hogyan vigyázzunk?*, kérdőjel, mert kérdőmondat, az *-e* kérdőszócskát kötőjellel írjuk az állítmányhoz. *Mondták*: *mond-ták*; *vigyázzunk*: felszólító módbeli ige, *vigyázzunk* helyett: *vigyázzunk*.) Felsorolás következik: *Kezdték, hordtatok, mondtam, kezdtem, hordtátok, mondtuk.* Elég!

II. Ráhangelés.

Ki az Alföld költője? (Az osztály: Petőfi Sándor.) Említjük efféle költeményeit! (A szólított tanulók: *Az Alföld, Kis-*

kunság, A puszta télen, A Tisza, Szülőföldem.) Miért szerette Petőfi olyan rajongó szeretettel az egyszerű alföldi tájat, H.! (Mert szülőföldje, és a végtelen rónaság az ő szemében a korlátlan szabadság képe volt.) Igaz lelki gyönyörrel tapasztaltuk, hogy a látszólag egyhangú, unalmas alföldi vidékek tolla alatt csodás módon megelevenedtek, s utolérhetetlen művészetével mindnyájunkat drága szép Alföldünk rajongóivá tett. Egy alkalommal elvetődött egy szinte sivatagszerű pusztaságba, s egy ütött-kopott vén csárdába, a Kutyakaparó-csárdába tért be enyhülést keresni. A Kutyakaparó-csárda a pestmegyei Kocsér község határában van [szemléltetés a térképen], Nagykőrös és a Tisza között [szemléltetés vázlatrajzzal]. Itt a csárda képe [képszemléltetés]. A Petőfi-Társaság 1923-ban, Petőfi születésének százados évfordulóján fényes ünnepséget rendezett itt, és márványtáblát helyezett a csárda falába annak emlékére, hogy a költő ott időzve, egy remek költeményben örököltette meg az egyszerű hajlékot.

III. Célkitűzés.

Ismerkedjünk meg a *Kutyakaparó* c. költeménnyel, és mélyedjünk el szépségeiben!

IV. Tárgyalás.

1. A költemény bemutatása.

Kutyakaparó.

1. Kívül-belül szomorú a csárda ez
A Kutyakaparó,
Éhen-szomjan szokott itt maradni
A jámbor utazó,
Mert eledelt nem kap, és hogyha csak
Rápillant borára,
Megtákozza Noét, hogy szőlőt is
Vett be a bérébe.
2. A kis szobán hosszú vékony asztal
Nyújtózkodik végig,
Feldőléstől erőtlen lábai
Már csak alig védik.
Amilyen hosszú az asztal, mellette
Olyan hosszú a pad,
Közepe nem a sok ülés, hanem
Vénség miatt horpad.
3. Atellenben az ágy. Réges-régen
Lehetett megvetve;
Lefeküdni beléje nem támad
Senkinek is kedve.

- Fejét egyik vállára bocsátá
A pufók kemence,
Redők gyanánt tisztos agg homloka
Még van repedezve.
4. Mogorva vén ember itt a csaplár,
Szavát sem hallani,
Száját ő csak azért tart, hogy legyen
Mivel ásítani.
Ilyen a csaplár, a vén Dömötör;
Hát a felesége?
Ez takaros menyecske lehetett
Annak idejébe'.
5. De az idő a szegény jó asszonyt
Megviselte rútul,
Noha ötven, ötvenöt esztendőn
Még nem igen van túl.
Boglyas fakó haja beillenék
Repcé-petrecének,
És melléje mindjárt szörnű képe
Madárijesztőnek.
6. Ő sem igen beszél; s ha szól, száját
Szidalomra nyitja,
Hogy a vármegye a betyárokat
Már mind kipusztítja;
Még mikor a világ ezeké volt,
Ha nem csordult, cseppent,
De ezek híjával a kereset
Egészen megcsökkent.
7. Odabenn a Kutyakaparóban
Igy forog a világ,
Ily szomorún, s az ember vidámabb
Dolgot kívül se lát.
Ablaka csak egy van, és annak is
Üveg csak a fele,
Fele pedig ő kalendárium
Kitépett levele.
8. Pendelyes gyerek voltam még, mikor
Az az eső esett,
Mely falának kétharmadrészéről
Levitte a meszet,

S ami rajta imitt-amott maradt,
Az egészen sárga,
S korommal irt furesa figurákkal
Van telefirkálva.

9. Pózna végén abroncs a cégére,
Ha véle összevesz
A szellő, mint az akasztott ember.
Oly búsan lengedez.
Jószágból a csaplárnak nem jutott
Egyéb egy kuvasznál,
A ház végén szundikál naphosszat,
Nem árt, nem is használ.
10. És amilyen maga ez a csárda,
Olyan a vidéke,
Körülötte a homokbuckáknak
Se hossza, se vége.
A meztelen homokban aig teng
Egy-két gyalogbodza,
Mely fekete gyümölcsét nyaranként
Kedvetlenül hozza.
11. A harangszó a távol falukból
Meghalni jár ide,
S az eltévedt madár körülnéz csak
S odább megy ízibe.
Még a nap sem süt itt úgy, mint máshol:
Bágyadtabb sugára,
Mintha szánakozva tekintene
Ez árva csárdára.
12. A csárdától vagy száz lépésnyire,
Kopár dombtetőn fent,
Senki által meg nem látogatva,
All egy régi kőszent;
Ennek is valaki egy kopott tarisznyát
Akasztott nyakába,
Mintha mondta volna: menj Isten hírével,
Mit állsz itt hiába?

2. Másodszori olvastatás és megbeszélés.

a) Hány részre tagolható ez a költemény? R! (Két részre:
1. a csárda, 2. a csárda környéke.) Hány részből áll a csárda

leírása? F.! (Két részből: 1. a csárda belseje, 2. a csárda külseje.) Hangulatkeltő látvány-e a Kutyakaparó-csárda és környéke, H.? (Nem: a csárda rozoga épület, berendezése ócska, környéke terméketlen homokpuszta.) Milyenné teszi mégis Petőfi? (Az osztály: Hangulatossá.) Az egyszerűség, egyhangúság, sivárság éreztetése mellett is hangulatos, sőt eleven. Mi teszi azzá? (A jelentkező tanulók: A költő tréfálkozása... A szemléletes képek... A szép hasonlatok... A megszemélyesítések... Minden mozog, cselekszik valamit, mint Petőfi tájképeiben...) Hogy ebbe a különös hangulatba igazán beleélhesük magunkat, olvassuk el még egyszer!

b) Először is foglalkozzunk magával a csárdával! Kezdje S.! (Kívül-belül szomorú csárda ez... A kis szobában hosszú vékony asztal... Átellenben az ágy...) Folytassa B.! (Mogorva vén ember itt a csaplár... De az idő a jó asszonyt Megviselte rútil... Ő sem igen beszél...) Tovább K.! (Odabenn a Kutyakaparóban Igy forog a világ... Pendelyes gyerek voltam még... Pózna végén abroncs a cégére...) Elég! — Vendégmarasztaló-e a Kutyakaparó-csárda, Z.? (Nem: kívül-belül kopott, ételt nem lehet benne kapni, bora rossz...) Milyen a berendezése, N.? (Egyszerű: öreg bútor van benne...) Kik a csárda érdemes lakói, D.? (A csapláros: a vén Dömötör, meg a felesége.) Milyen ember a csapláros, K.? (Mogorva, szavát ritkán hallani...) Hát a felesége, Z.? (Valamikor takaros menyecske volt, de az idő nagyon megviselte...) Mi az a repcepetrence? E.! (A repce sárgavirágú olajos magvakat termelő növény; a petrence annyi széna, amit két rúdon két ember elbír.) Miért elégedetlen a csaplárosné? (A vármegye kipusztította a betyárokat...) Ismertesd a csárda külsejét, F.! (Csak egy ablaka van... Az eső lemosta faláról a meszet... Abroncs a cégére... A végén egy kuvasz szundikál...) — Látjátok, Petőfi művésze milyen eleven életet varázsolt ebbe a régi unalmas csárdába. Emeljük ki azokat a szépségeket, amelyekkel ezt eléri! (A jelentkező tanulók: Szomorú csárda=megszemélyesítés és díszítő jelző; Az asztal nyujtózódik=megszemélyesítés; Fejét egyik vállára bocsátá a pufók kemence=megszemélyesítés és díszítő jelző; Redők gyanánt tisztos agg homloka meg van repedezve=megszemélyesítés, díszítő jelző; Boglyas fakó haja beillenék repce-petrencének=hasonlat; Ha nem csordult, csepent=magyaros szólás; stb.)

c) Most térjünk át a csárda környékére! Olvasson G.! (És amilyen maga ez a csárda, Olyan a vidéke... A harangszó a távol falukból Meghalni jár ide... A csárdától vagy száz lépésnyire...) — Milyen a csárdakörnyéki táj képe, H.? (Homokbuckás...) Mi az a gyalogbodza? (A jelentkező tanulók: Törpenövésű bodzafa... Fehér ernyős virágját orvosságnak

használják... Puha fájából vízipuskát csinálnak a gyerekek...) Mi mutatja legjobban ennek a vidéknek a sívárságát, kihaltságát, L.? (A harangszó meghalni jár ide... A nap bágyadtan süt... A kőszentet nem látogatja meg senki...) — Ez a tájkép sívár, kietlen, kihalt: valósággal sivatag. Milyen sajátos képekkel érezteti ezt a költő? (A jelentkező tanulók: A homok *meztelen*; A gyalogbodza csak *teng* benne, és *kedvetlenül* hozza gyümölcsét; A nap *szánakozva* tekint az *árva* csárdára; stb.) Ez aztán művészi hangulatkeltés: a sívárságot érezhető szemléletes képek lelkünk igaz gyönyörködtetésére szolgálják! — Ha azonban valakinék kedve támadna ennek a vidéknek a meglátogatására, csodálkozva tapasztalná, hogy ott homokbuckának se híre, se hamva: a Kutyakaparó-csárda táját a magyar szorgalom termékeny szántóföldekké s viruló szőlőké és gyümölcsösökké varázsolta át.

3. A költemény versalakja.

Befejezésül vessünk még egy pillantást a költemény versalakjára! Sokszor tapasztaltuk, hogy a tartalom és a versalak közt művészi összefüggés van. Milyen terjedelműek leginkább a dal verssorai, D.? (Rövidek, mert úgy énekelhetők.) Hát az elbeszélő költemények sorai, G.? (Hosszúak, mert így lehet részletezni.) Mikor használ a költő folyóverset, K.? (Mikor lelkében erősen hullámszanak, az érzelmek, s nem gondolhat a szabályos tagolásra.) Mit látunk a *Kutyakaparó* sorain, S.? (Egyik hosszú, a másik rövid.) Ez nem véletlenül van így, hanem hozzátartozik a méla és humoros hangulat kifejezéséhez: a hosszú sor neki-nekilendül, mire a rövid sor nyomban lassítja lépkeit. Állapítsuk meg rímelését! H! (Félrím, képlete: —a —a —b —b.)

V. Összefoglalás.

Mivel szórakoztunk-gyönyörködtünk a mai alkalommal, S.? (—) [Tábla, füzet.] Hol van a Kutyakaparó-csárda, F.? (—) Hány részből áll Petőfi költeménye, G.? (—) [Tábla, füzet.] Milyen hangulat árad ebből a versből, L.? (—) Mivel éri ezt el a költő, K.? (—) Milyen összefüggés állapítható meg a tartalom és a versalak között, B.? (—)

Négy szakaszt könyvnélkül kell tudni, mégpedig vagy az 1., 4., 5. és 6. szakaszt, vagy az 1., 2., 3. és 9. szakaszt! Óránként két-két szakaszcól kell beszámolnotok!

Házi írásbeli feladatul írjatok szemléletes rajzot egy ismert csárdáról vagy tanyáról, esetleg más épületről. A címet mindenki maga állapítja meg.

!A tábla és a füzet képe:

Tisza

1. A csárda { belseje.
 { külseje.
2. A csárda környéke.

Szántó Lőrinc.

Német nyelv.

A szemléltetés a polgári iskolai német nyelvtanításban.

A modern idegennyelvtanításnak fontos segítő eszköze a szemléltetés. Szemléltetésen itt nemcsak a látószerveinkre gyakorolt külső ingert értjük, hanem a többi érzékszervekre való hatást is; különösen pedig azt az akusztikus ingertömeget, mely a fül, a hallás útján jut el tudatunkba. Ilyenformán az idegennyelvtanításban mindenfajta érzékelés a legszorosabb összeköttetésbe kerül egymással, mert amit látunk, tapintunk, ízlelünk és érzünk, azt rögtön meg is nevezzük, arról beszélgetést folytatunk, tehát fülünkön át is appercipiáljuk. Sőt mint-hogy a hallottakat utánmondani próbáljuk, a szemléltetés mindjárt kifejezőmozgást is kivált.

A szemléltetésnek az idegennyelvtanításban lényegesen más szerepe van, mint más közismereti tárgyak tanításánál. Míg az utóbbi tárgyaknál rendszerint még valóban ismeretlen dolgokat szemléltetünk, s az a célunk, hogy ezeket megismertessük;